

«Emakumeek orain badakite eskubideak dituztela»

El Salvador-eko FMLN erakundean hurbildu zen Morena Herrera feminismora. Emakumeek gerrillaren barne egituretan ukan esperientziez baliaturik, eraldatze iraultzaileak aurrera jarrai zezaten bitartekoak lantzen segitzen du geroztik, udal arloan besteak beste. Suchitoto herrian, lekuko garapenaren aldeko Colectiva Feministan dihardu gaur egun.

HARTZEA LOPEZ ARANA

Argazkia: Morena Herrerak utzia

SAN SALVADOR hiriburutik Suchitotora doan autobusean, gidariaren eserlekuaren ondoan erantsi kartelak bidaiaia abisatzen du: “Garraibide honetan ez da emakumeen kontrako biolentziarik onartzen”. 2004an Cuscatlán probintziako udal gobernuek bultzatu ikuspen kanpaina bateko afixa da. Herrira heltzean, gisa bereko beste mezuak irakur daitezke etxeetako paretetan eta plazetan.

“Ez dira berme zigiluak, konpromisoarenak baizik. Segurtasun pertzepzioa emendatzen dute” azaldu digu Morena Herrerak. Pájaro flor jatetxe autogestionatuaren bileran dago, bere etxeko patioan, urteko balantze ekonomikoan murgildurik. Casa Municipal de la Mujer egoitzaren baitan kokatzen da emazteek osoki kudeatu jatetxe hau. “Oinak lurrean ezartzen dizkidate holako bilkurek. Gauza praktikoak konpondu behar dira, erabaki zehatzak hartu”. Genero berdintasunerako udal politiken antzeko zereginak, funtsean. “Gobernu zentralarekin zailagoa da aitzinamenduak gauzatzea, baina badira eragiteko eta aldaketa nabarmenak obratzeko beste maila batzuk. Hau da gaur egun nire lan esparru nagusia”.

Kalea eta bulegoa, osagarri

Herrerari feminismoaren arloan noiztik eta non dabilen galdetuz gero, erakundeen zerrenda amaigabea listatzen dizu. Gerla urteetan suspertu zitzaion emakumeen eskubideen alde aritzeko gogoia. “Pertsonaltzat jotzen nituen arazo asko ezaugarri globaleko harreman sistema baten barne zirela konturatu nintzen orduan. Emazteek munduko jen-

“Kalean borrokatzeko eskubidea inoiz ez da bazterrera utzi behar. Orekari-alanbre baten gainean zaude, gaur negoziatzen, bihar protestan”

darteetan bizi dugun posizio soziala, esate baterako. Geroztik argi dut: injustiziaren kontra ekiteko merezi duten kausa ugari egonik ere, emazteen gehiengoarekin gertatzen dena da niretzat injustizia esanguratsuena; gainera nire historia propioarekin konektatzen du”. Egoera horiek errazten aldatzeko bideak bilatzen dabil geroztik. El Salvador-eko Gobernuaren eta FMLNren arteko 1992ko bake akordioaren atarian, Las Dignas izeneko kolektiboan sartu zen buru-belarri, hamar urtez bertako koordinatzaile. “Zapalketa sexista era erradikalean zalantzan jarri zuen talde honek, baita El Salvador osoan erreferentzia bilakatu ere. Pixkanaka zeregin instituzionalagoetara lerratu ginen”. Horrek Gobernuarekin emakumeen eskubide gaietan

jarduteko parada eman zion, eta Herrera El Salvador-eko Emakumearen Institutuko zuzendaritza batzordera pasa zen. Esperientzia horrek ez zuen emaitza nabaririk ekarri. Hortik jalgi zaio lokalki aritzeko bokazioa, “argazki gutxiago eta politika eraginkor gehiago” sustatu nahian.

Cuscatlán probintzia da El Salvador-en udalerrri bidezkoagoak eta demokratikoagoak eraikitzeko ardura hartu zuen lehena. Emakumeen beharrei eta interesei dagozkien arretak hobetzeko, gaitasunak sendotzea izan zen lehen neurria. “2003an Gasteizen iragan jardunaldi batzuen harira, Euskal Funtsa erakundearen laguntzari esker, prozesu hau lurralde bakar batean sortzea erabaki genuen, zer modutan funtzionatuko zuen ikuskatzeko. Emakumeen aldeko ekintza positiboaren diseinatzeke udal unitateak sortu genituen.

Emakume borrokalaria da Morena Herrera: “Deus ez da itzulezina. Beti mailukatzen egon behar duzu”.

Hasieran FMLNko alkatetza zuten herriek baino ez zuten parte hartu. Gaur egun, hama-sei dira mekanismo horiek sustatzen dituzten herriak”.

Gauza bat legitimitate instituzionala eta baliabideak lortzea da. Bestea, horren mar-txan ezarri eta iraunaraztea. “Deus ez da itzulezina. Beti mailukatzen egon behar duzu”. Mugimendu sozialak konfrontaziotik kudea-ketara pasatzeak harentzat zer suposatzen duen azaldu digu: “Kalean borrokatzeko eskubidea inoiz ez da bazterrera utzi behar. Agintariekin lanean hasten zarelarik, orekari-alanbre baten gainean zaude, gaur negoziatzen, bihar protestan. Baina nire ustez, mugimenduak esparruak konkistatuz indartu egiten dira, espazio instituzionalari ere lekua irekiz. Eta orduan gauza berri ugari dira gertatzen. Hobekuntzak puztu gabe, aldaketa garbia sentitzen da jendeen baitan. Emakumeek eskubideak dituztela dakite orain, subjektuak direla”. Bortxaketa kopuruen inguruko datuak hartzen ditu adibide. “Biolentzia oso hedatua dago, baina ez bada horren erre-gistratzeko zerbitzu publiko berezirik, isildu-rik gelditzen da. Suchitoton, 2010ean, komi-sarian lau kasu baizik ez ziren erregistratu. Poliziarekin hitzarmena gauzatu genuen ongi genekielako zenbaki hori errealtatetik oso behera zegoela. Polizia etxean, salaketa eta arre-ta bulegoak atak ireki zituen handik den-bora gutxira. Miseriarik gabe aritzea erabaki genuen, horretarako baliabide eta eskumen legalak erabiliz. Poliziek trebakuntza ikasta-

roa jaso zuten eta harrera bulegoa polizia etxearen sarreran instalatu zen, denen age-rian. 2011ko ekainean, 46 kasu berri zeuden mahai gainean. Horrek, emakumeak entzu-nak eta sostengatuak diren kanal publikoa egonez gero zer emaitza lor daitezkeen ikus-teko aukera ematen dizu”.

Diagnostikoetatik emaitzetara

Biolentzia, segurtasuna, osasuna, aisia... Beste tokietan eragin nahiko luke Herrera-k, elkarte anitzen bitartez. Karibe eta Latinoa-merikako emakume eta habitat sareko partai-dea ere bada. Bertan, espazio publikoak eta planifikazio urbanoak nola antolatu hausnar-tzen dute, diskriminaziorik eta arriskurik gabe biztanle guztiek osoki erabili ditzaten. Kaleen argitze sistemak galdeginez, besteak beste, gaez lasaiago ibiltzeko. Edo kirol guneen erabilpenak: “Suchitoton inkesta burutu genuen, nork eta nola erabiltzen dituen jakite-ko. Desberdintasun nabarmena dago bi gene-roen artean. Gizonak lagun artean etortzen dira jolastera eta begiratzera, emakumeak aldiz janaria saltzera eta haurren zaintzera. Eraikuntzak diseinatu eta eskaintzak gauza-tzerakoan, desberdintasunak zein diren zehaz-ki igarri ondoren har daitezke neurri apropos-ak. Eta horrela, arlo guztietan”.

Gizonak, bistan denez, badute ere alda-kuntzetan parte hartzeko eginbeharra. “Hezi-keta askoz sakonagoa da gakoa, estereotipo-en gainditzeko. El Salvador-en, oraindik ere, aitatasuna erdeinuz tratatua da. Etxeko lane-

«Feminismoa zer zen jakin gabe hasi ginen gure eskubideen alde borrokan»

Morena Herrerak hamasei urte pasa zituen gerrillan, ardura postu desberdinetan. 1990ean FMLN utzi eta emakumeak molde autonomoan antolatzeko ahaleginetan hasi zen.

Nola sartu zinen milizietan? Zer egin zenuen han?

Ikasle mugimendutik egin nuen saltoa gerrillara. Garai hartan (1978an) herriaren egoera aldatzen saiatzeko alternatiba bakarra zen hura, edozein egitura publikotan egonik kartzela eta tortura pairatzen genituelako. San Salvador hirian eginkizunetan aritu eta gerrilla landatarrera pasa nintzen gero. Gerlan, emakumeak gure artean antolatzen hasi ginen gizonen heineko ardurak ukaiteko, feminismoa zer zen jakin gabe. 1989ko ofentsibaren ondorioak ikusirik, gerlatik atera behar zela ondorioztatu eta frontea utzi nuen Las Dignas kolektiboa sortzeko.

Zehazkiago, nola iragan zen FMLNn gizon eta emakumeen arteko eginkizunen banaketa?

El Salvador-en gerrilla baldintza onetan eroateko mendi gutxi zegoela erraten ziguten sarri; mendia herria zen beraz, hark zigun aterpe eta sostengu ematen. Eta mendiak generoa zeukan, laguntzaile horien gehiengo

emakumeak baitziren, amatasun soziala garatuz, guda-riak semetzat hartuz. Rol tradizionalak ez ziren beraz desagertu.

Gure zereginak, hein militarrean behintzat, ez ziren beti gizonen parekoak, nahiz eta gerlara joateko haurrak utzi behar izanak gurasotasunaren funtzioak sakatu zituen. Baina indar gehieneko armak beti gizonen esku geratzen ziren, emakume gehiago zeuden sendagile, irati-esatari edo sukaldaritza postuetan.

Gerrillatik alderdi politikora igarotzean, FMLNk zein heinean hartu zituen kontuan emakumeen eskubide eskakizunak?

Gerla parentesia izan zen, haustura. Bukatzean, emakume asko berriz beraien bizilekura joan eta tamalez lehen-egoerara itzuli ziren. Protagonismotik bigarren planora pasa ziren, eta batzuetan etxean biolentzia pairatu zuten. FMLNk ez zuen birgizarteratze hori sostengatzeko erronka bere gain hartu. Feminismoarekin topo egin genuenok izan genuen gertatu zenaren beste irakurketa egiteko parada; marjinazioa eta diskriminazioa ez ziren gatazka-aren bide negoziatuarekin indargabetu, nahiz eta osasunean, hezkuntzan, ordezkatzetan aitzinamenduak egin.

tan dabilen gizona emakumearen menpe dagoela edo homosexuala dela aipu da normalean. Funtzioa baikorki proiektatzeko, emakumeek hurbil ditugun gizonekin aldaketak negoziatu behar ditugu, horretara animatu behar gara ekitatera hurbiltzeko”.

Eta Herrerak bizipen hau hartzen du erudizat aburuaren azpimarratzeko: “Lagun dudan zinegotzi batek bilkuretar joateko senarrari beti baimena eskatzen zion lehen. Kalapitak zituen maiz etxean, baina denborarekin egoera aldatzea lortu zuen. Handik hiru urtera zertan zegoen galdetu nion eta zera erantzun zidan, orain senarrak badakiela baimena beti eman

behar diola. Nola? Emakumeak, ukapen baten ondotik, ‘banoa eta ez naiz itzuliko’ erran ziolako. Orduan gizonak ulertu zuen zein garrantzitsua zen andrearentzat bilkura haietara joatea. Errespetua kendu gabe, pixkanaka, gizona halako gauzak ulertarazi behar zaizkie”. Halako joerek jendartearen honako ideia helarazi dutela uste du Herrerak: “Emakumeek nahi dugun eran bizitzeko eskubidea dugula gero eta onartuagoa da, gehienbat emakumeen artean, eta horregatik ez dugula diskriminatuak izaterik. Ideia honek ez dauka atzera bueltarik”. ■

Arabako kuadrilla arteko BERTSO TXAPELKETA 2012

www.arabakotxapelketa.org

Antolatzailea

Babesle Nagusiak